

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEJSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 300 lir -
letna 500 lir - Za inozemstvo:
polletna 600 lir - letna 1000 lir
- Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25.— lir

Leto XIII. — Stev. 4 (253)

UDINE, 1-15 Marca 1962

Izhaja vsakih 15 dni

ŠE ZMERAJ ŽIVI AKTUALNI PROBLEMI KI JIH NE BI SMELI ZANEMARJATI

UREDITI IN ZAGRADITI VODE — ZNOVA USTVARITI ŽIVINOREJSKO IN GOZDNO BOGA-
STVO — OVIRE ZARADI VOJASKEH USLUŽNOSTI (SERVITU) — USTVARITI ČUT ZA TURIZEM IN PRIPRAVITI PRIMERNE
PRIVLAČNE CENTRE — DATI PREDNOST CESTAM, KI SO NAJBOLJ ZAPUŠČENE IN ISTOČASNO NAJBOLJ POTREBNE

Zadnje deževje je napravilo spet velikansko škodo v naših krajih. V dolinah Nadiškega bazena, in sicer v komunih Sovodnje, Podbo-
nesec, Grmek in Sv. Lenartu, so vode divje prestopile bregove in na široko poplavlile cele predele obdelane zemlje, ki predstavlja za naše že tako uboge ljudi edini

skromni vir dohodkov. Prav posebno veliko škodo so utrpeli predeli okoli Sv. Lenarta, ki sta jo povzročila hudournika Kosca in Arbec.

Zakaj doletava te elementarne nesreče tako pogosto (poznajo se še povsod posledice velikih poplav, ki so jih utrpeli pred parimi leti in za katere se ni še poskrbelo) naše kraje? Morda zato, ker sta Nadiški in Terski bazen smatran, glede padavin, za najbolj deževna v Evropi? To gotovo drži in prav zaradi tega je bilo že zdavnaj potrebno poskrbeti za temeljito ureditev rečnih strug in za gradnjo trdnih in dovolj visokih nasipov.

Tu pa tam se je sicer nekaj napravilo s tem v zvezi, — morda toliko, kot v Pordenonu, kjer so za silo nekaj ukrenili, da bi zadrževali jezni Noncello — a pri nas, presneto, se ni prav nič naredilo in vode tečejo kamor in kakor se jim zdi ter odnašajo s seboj ne samo prod in kamenje, ampak tudi tisto ped rodovitne zemlje.

Razume se, da je potrebno odpraviti to resno nevarnost, če se hočemo izogniti nesreč, kakršne so nas že doletele v preteklosti, ko nam je morala priti na pomoč s prostovoljnimi prispevki italijanske javnosti in tudi inozemstvo. Še se kdo živečih spominja tistega strašnega dogodka, ko je voda popolnoma preplavila stotine in stotine hiš Senlenarske doline?

NOVICE IZ JUGOSLAVIJE

ELAN, NAJVEČJA FABRIKA SPORT-NEGA orodja in smuči v Jugoslaviji, bo izvozila letos za 80 milijonov Din smuči v inozemstvo. Največ produktov bo fabrika izvozila v USA, Kanado, Avstrijo, Norveško in druge dežele.

TRANZITNI PROMET SKOZI RESKO LUKO je prinesel lani 13 milijonov dolarjev deviz, čeprav se je zmanjšal promet blaga z Avstrijo in Češkoslovaško.

V JUGOSLAVIJI SO IZDALI posebno spominsko znamko (francobollo) v počastitev 100-letnice tiskanja prve zbirke makedonskih poezij, ki sta jo izdala brata Miladinovi leta 1861. To kulturno delo za svoje ljudstvo sta brata plačala s smrtjo v turških ječah.

LJUBLJANSKO SKOFLJO je papež Janez XXIII. povzdignil v nadškofijo. Sedanjí škof dr. Anton Vovk je postal njen prvi nadškof.

NA JUGOSLOVANSKIH UNIVERZAH je diplomiralo v zadnjih 10 letih več kot 105.700 študentov. Samo lani je dobilo fakultetne diplome 11.200 oseb.

ITALIJANSKI KULTURNI KROZEK V LJUBLJANI «PAOLO MORGAN» je slavil svojo 15 obletnico obstoja. Krožek, ki ima udobno urejene prostore in ki nudi članom italijanske narodnosti možnost zdravega razvedrila, je bil ustanovljen v zimi 1947 leta.

TURISTICNO DRUŠTVO V BOVCU je začelo s pripravi za letošnje turi-

Vsemu temu se bo moglo izogniti samo z radikalnimi in pravočasnimi ukrepi. Treba je torej takoj urediti naše vode in zgraditi primerne jezove.

Toda nevspečnosti v naših krajih ne začno in ne končajo pri tem. Ne omenjamo masovne emigracije z vsemi njenimi posledicami, brezposelnosti, pomanjkanja možnosti dela na domačih tleh, bega iz naših skromnih kmetij, še dosti drugih nadlog tare in vznemirja naše ljudi, ki so na splošno ubogi; med temi nadlogami je tudi izguba živinorejskega in gozdnega patrimonija, ki je svoj čas predstavljal največji lokalni pripomoček. In če je živinoreja utrpela tako izgubo, saj gre od 50 do 60 procentov, je bilo gozdno bogastvo skoraj popolnoma iztrebljeno.

Treba se je torej lotiti dela v naših krajih; problem pogozdovanja se ne sme več zavlačevati, mora se ga rešiti takoj, a ne samo zavoljo pospeševanja produktivnosti leze za bodočnost, ampak tudi, da bi branili pred pretečo nevarnostjo kraje našega pogorja samega in nižje ležečo furlansko ravnino, ker bi gozdovi ne pustili, da bi voda drvela in s tem tudi preprečili trganje skal in olazov, ki čestokrat celo groze, da bi zadel in uničil zaselke, začeni one, ki leže v dolini Maline nad Ahtonom pa tja do tistih, ki leže v Idrijski dolini nad Ibano.

Cudimo se zakaj niso prišli ni-

koli naproti našim ljudem, ko vemo, da obstoja poseben zakon o pomoči poplavljenim krajem. Tistih par kilogramov makaronov in moke, ki so jih razdelili ob takih prilikah, in še to z diskriminacijskimi kriteriji, ne moremo šteti za pomoč; čudimo se pa tudi kako je mogoče v dobi največjih znanstvenih in kozmičnih pridobitev obdržati še naprej neizpremenjene, posebno pri nas, že zdavnaj zastarele in nepotrebne vojaške «servitute». Tudi to stanje seveda v veliki meri onemogoča skoraj v vseh naših dolinah porast novih gozdov. Z vojaškimi «servitute» se ne preprečuje samo pogozdovanje, ampak se preprečuje tudi gradnja jezo, izvrševanje milioracijskih del, in celo zidanje hiš, ki bi bile potrebne, da bi se moglo na kraju oskrbovati pašnike, planine in gozdarska dela na splošno.

Mar ni potemtakem paradoks «Gorski komprensorij za bonifikacijo Julijskih Predalp» (Comprensorio di Bonifica Montana delle

Vojmir Tedoldi

(Nadaljuje na 4. strani)

KRATKE DOMAČE NOVICE

KULTURNE IZMENJAVE MED FURLANJO IN SLOVENIJO

V Vidmu proučujejo možnosti, da bi vzpostavili redne kulturne stike tudi s Slovenijo, kot jih ima-

jo s sosednjo Koroško. Pokrajinski obor se je že sestal in sprejel predlog, da bi takoj navezali stike z Ljubljano. Sklenjeno je bilo, da bo v kratkem odpotovala v Slovenijo delegacija pokrajinske administracije, ki jo bo vodil odv. Malattia.

NEMCI ZASEDAJO FURLANJO

V zahodnem predelu furlanskega pogorja, in sicer v okolici Humina, Cente, Spilimberga in še dlje, kupujejo Nemci zemljišča, posebno tista, ki so prikladna za sadjarstvo. Plačujejo izredno dobro, tudi desetkrat več kot je prava vrednost zemlje. Tudi v okolici Lignana in Latisane hite kupovat parcele za gradnjo vil in stanovanjskih hiš.

INDUSTRIJSKI RAZVOJ PORDENONA

Cedalje več kmetov pordenonske okolice zapušča kmetije in se zaposlujejo v industriji, ki vsak dan bolj narašča v Pordenonu. To mesto šteje že skoraj 40 tisoč prebivalcev, kot industrija pa prekaša že zdavnaj Videm, ki šteje okoli 100.000. Na zapuščene kmetije, ki jih še vedno obdelujejo polovinarji, so se priselile družine in Južne Italije, največ iz Sicilije in Puglie.

ZA USTANOVITEV DEZELE FURLANIJA - JULIJSKA KR. S POSEBNIM STATUTOM

Furlanski socialisti v Vidmu so predlagali, da bi se takoj ustanovila «furlanska konstituenta», katero naj bi sestavljali predstavniki vseh političnih in sindikalnih gibanj ter zastopniki zadrugnih, obrt-

(Nadaljuje na 4. strani)

panorama

Iustitia regitur mundus!

Vjemò, da oficialni gubernativni krogi v Vidmu skušajo, skrivati, da obstoja naša Slo-
vjenščina, da tle živijo Slove-
niji, da se par nas guari slovenji
jezik, da imamo pravico biti
priznani za to kar smo. Kjer le
morejo influencirajo ti krogi,
da bi mi Slovenji iz Furlanije
ne udobil 'dnakih pravic, kot jih
že imajo Slovenji na Goriškem
in Prizaskem.

Se v najnovejših časih so se
po raznih komisijah jezil, čes
da ne obstoja problem furlan-
skih Slovenju, an zaki da ga ni-
mar vlačimo na dan. Pravijo
tud', da bi to znalo škodovati
interesom Italije, da bi to lahko
zaviralo buojše prijateljske ra-
porte med Italijo in Jugosla-
vijo in druge neumnosti. Po-
temtakem naj bi bla pokopana
pravica fundament, na katjem
bi tisti gospodje zidal prijate-
ljestvo med dvema sosednima
statoma. Saj ni muoč zgradit
nobedne reči na pješku, še ma-
nj pa na pješku negiranja naše
eksistence.

Razni governi, ki so v čašu
zadnjih petnajst ljet imjel duž-
nost skarbjet v vseh pogledih
tud' za Slovenje v Furlaniji, so
nimar ignoriral naš obstoj, in
tuò kar je še buj slabo, so z
vsemi mogočimi sredstvi sku-
šali znacionalizirat naše vasi in
za prit do tega niso samo usta-
novil v vsakem najmanjšem
krajju raznarodovalne materine
šuoie, šuoiske kuhinje, kjer o-
troke střežjo z biškoti in mar-
melado, ampak so tud' tolerira-
li in podzodle podpirali celo,
čeglih na škodo vere, izgon slo-
venjega jezika iz cerkve. Kdo
se ne spominja napadov na ti-
ste kuražne fajmoštre, ki so
pridgal po naše, s strani gover-
nativnih krogov in njegove
stampe?

V publiku se seveda izogiblje-
jo tega problema, na skrivaj pa,
po birokratskem načinu v raz-
nih komisijah za šuoio, v komi-
sijah za manjšinska vprašanja
in drugje, so proti nam, ne ma-
rajo za nas vedeti, argumenti-
rajo s fašističnimi nacionalistič-
nimi parolami, skušajo minira-
ti fundamente prijateljstva med
obema statoma z ohranjanjem
starih fašističnih krivic.

Prijateljstvo pa se je tako
dobro izkazalo, da se ga mora
utrditi z novimi oporami pravi-
ce tudi nam furlanskim Slove-
njem.

Iustitia regitur mundus in to-
rej tudi našo Slovjensčino!

ALPSKO IN PREDALPSKO POGORJE JE KRASNO IN SUGESTIVNO
(pogled nanj iz videmskega gradu) — Na desni panorama orientalnih
Julijcev s samotnim Matajurjem — V ozadju kraljuje nad našimi
skritimi dolinami mogočni Krn.

stično sezono. Tudi letos bo največ turi-
stov prišlo iz Holandske, ki prihajajo na
Bovško že več let.

NAJVEČJO KLET NA SVETU bo
zgradilo kmetijsko posestvo «Vršački vi-
nograd» v Vršču. Klet bo imela kapa-
citetu za 2.400 vagonov vina.

HUDA RUDARSKA NESREČA se je
pripetila v Banovičih pri Tuzli v Bosni.
Ta nesreča je terjala 52 žrtev, več ruda-
rjev pa je težko ranjenih. Do te nesre-
če je prišlo zaradi eksplozije plina. Ob
tej veliki nesreči je predsednik jugo-
slovske republike Tito prejel sožalne

brzojavke državnikov vsega sveta, diplo-
matskega zbora v Beogradu, mednarod-
ne federacije rudarjev in drugih.

SKOZI SLOVENSKA PRISTANISCA
KOPER, IZOLA IN PIRAN je šlo lani
150.000 ton uvoznega (import) in 40.000
izvoznega (export) blaga. Primerjajoč s
prejšnjim letom je lani pristalo v teh
pristanisčih za eno tretjino več ladij.

LJUBLJANSKA OPERA V KLAGEN-
FURTU. V okviru kulturne izmenjave
med Slovenijo in Koroško je gostoval 10.
februarja v Celoveu (Klagenfurt) ansam-
bel ljubljanske Opere z znano Verdije-
vo opero «Nabuco».

Fojda

MINIERA UZELA ŽIVLJENJE SE ADNEMU NASIH

U dougo kjetno nesreč an žrtu, ki jo terjajo od naših emigrantu miniere u Belgiji an Franciji, se je vključu še 42 ljetni Bruno Zanutti iz Fojde. Mož je djelu več ljet u Franciji kot minator u minieri «Petite Rosselle» blizu Metza u departimentu Moselle. Tam se je utargu u jami nek plaz an zasü ubogega Bruna.

U tistem kraju ju Bruno Zanutti djelu več ljet an usako ljetu je ku lastavica paršü k svoji familiji u Fojdo. A tega živjenja je biu že dougo šuf an kar je mogu tarkaj ošparat, de je paršü do svoje hiše, je poklicu k sebi še žen an dva otroka. Familija se je preselila tja šelë pred dvjemi ljeti, a usoda ni tjela, de bi buj dougo uživu tisto srečo. Muoru je umrjet taku tragično na fronti od djela. Familiji an žlahti izrekamo naše sožalje!

Iz Sovodenjske doline

Daževje an huda ura prejšnjega tjedna sta u naši okuolci nardila dosti škode na puojih, senožetih an cjestah. Na več krajih so se

Iz Krnatske doline

Tudi ljudje bi morali poznati komunski proračun!

Naš sindik je sklical za 3. marec t. l. izredno zasedanje komunskega konsilija. Pustimo fakt, da ne obstaja «izrednost» sklicevanja, reč stoji v tem, da je sindik poslal vsem komunskim konsilirjem priporočeno vabilo samo nekaj dni pred zasedanjem.

Ta čudni postopek sindika, ki je bil seveda dogovorjen s člani ožjega komunskega odbora (Giunta comunale), ni pravilen, ker je za vsak komun, ki spoštuje navede, zakone in predvsem upravniške in ljudi, ki so jih izvolili, dolžnost poslati vsakemu komunskemu konsilirju vsaj en mesec prej obrazložitev dohodkov in izdatkov, da jih more tako vsak posamezni konsilir, ne samo proučiti in pretehtati, ampak če je potrebno, in to je skoraj vedno potrebno, se tudi posvetovati z ljudstvom o proračunu predno je ta predložen v odborev komunskemu konsiliju, saj gre za desetine in desetine milijonov.

Kako se more na ta način, to je brez najmanjšega poznanja proračuna, na hitro razpravljati in se odločiti za tak važen argument, ki tako silno interesira vse ljudi? In pomislimo, da se po odobritvi proračuna ne more vključiti nobene drugega izdatka (ki bi se lahko vključil ali izključil pri razpravljanju prav po nasvetu ljudi), ker ne bo za to več pooblaščenih sredstev.

V zvezi s tem je manjšinsko zastopstvo v komun poslalo sindiku telegram s katerim zahteva, da se mu izroči prepis proračuna za leto 1962, da ga bo moglo preštudirati.

Ker sindik ni dal nikakega odgovora, je bilo manjšinsko zastopstvo v komun prisiljeno brzojaviti videnskemu prefektu s prošnjo, da posreduje pri sindiku.

Iz vsega tega je jasno razvidno, da mora prebivalstvo upivati na odgovorne administratorje našega komun, da izvršujejo svojo dolžnost in da ne puščajo, kot se je to dogajalo v preteklosti, ljudi v nevednosti o vsem, saj so končno oni direktno in najbolj zainteresirani.

Brezje

Ljudje naše vasi so zlo hudi zavoj neregularnega parnašenja pošte. Zadnje čase nosi poštin u Brezje pošto samo dankrat po tjedne. Hudi so tud' še zavoj tega, ke u Bonah so odpravili puoštni nabiralnik an te fameje tam oku no muorejo nositi puošto u Tipano ali Brezje.

Svjet u gre indavant, posebno kar riguara parnašenja pošte, saj ve vjemó, de pride pismo iz Ame-

Iz Nadiške doline

MALI OBMEJNJ PROMET MJESCA FEBRARJA

Mjesca februarja je biu zlo slab trafik skuoz naše obmejne bloke. Največ je blo temu krivo zima an daževno vreme an pa influenza, ki jo je imelo venčpart ljudi na tjem an onem kraju konfina. Vsega skupaj je šlo skozi bloke 7.501 ljudi. Od tjem 1.165 iz italijanskega kraja an 6.434 iz jugoslovanskega.

Skuoz blok v Štupci je šlo iz italijanskega kraja 703 oseb, iz jugoslovanskega 3.911; skuoz blok v Učji je bluó 216 prehodu, od tjem 32 iz italijanskega an 184 iz jugoslovanskega; skuoz Most na Nadiži v komun Tipana je bluó 960 prehodu, od tjem 26 iz italijanskega kraja an 934 iz jugoslovanskega kraja; skuoz Polavo pri Čepatiščih je bluó 589 prehodu, od tjem 77 iz italijanskega kraja an 512 iz jugoslovanskega; skuoz Solarje pri Dreki pod Kolovratom je blo 580 prehodu, od tjem 56 iz italijanskega kraja an 524 iz jugoslovanskega; skuoz Mišček je blo 542 prehodu, od tjem 171 iz italijanskega kraja an 371 iz jugoslovanskega.

Iz Idrijske doline

Zemja nad desnim bregom vode Idrijce se je strašno stresla. Utargu se je velikanski plaz an odnesu velik kos cjesti. Štiri vari: Tjeja, Kladreča, Trčmun an Srednje so že več dni odrjezane od sveta, zaki nobedan ne more priti u vas ne iti iz vasi. Plaz se je utargu blizu Trčmunu an spodkopü cjesto kar za tri metre globokó an petnajst metru na dougo an še buj napri je usë posuto z debelim kamenjem, ki se je privalo u višjih brjegov. Ljudje so obupani an kličejo na pomoč, de bi jih paršli rješit. Buohvar, de bi kaduó sada zbolü an de bi imel potrebo špitála al mjeđiha. Nobedan ne more priti do tjem vasi. Sindik je o tej elementarni nesreči sobit informiru kompetentne organe, de bojo hitro uzel potrebne provedimente za spet odprjet cjesto, kar pa ne bo takuó sobit nareto, zaki djelo je veliko.

Na zgornjem kraju tjem vasi so se nardile velike razpoke u zemji an če bo še napri deževalo je nagobarno, de se bojo utargali še drugi plazovi. Ljudje so zatuó u velikih skarbëh, zaki tiste razpoke so glih nad vasmí, a temu se ne da nič pomagat, zaki je teren par nas podvaržen plazovom, posebno kar dougo dežuje.

Stara Gora

V mjesecih ženarja an februarja je blo na Stari gori kar 160 porok. Še nobedno ljetu jih ni blo tarkaj u takuó kratkem cajtu. Semkaj se hodijo poročat ne samo domačini iz Idrijske in Nadiške doline, ampak parhajajo tud iz Čedada, Vid-

ma, Gorice, Trsta in buj oddaljenih krajev dol iz Trevisa an Benetk.

Sedajo imajo noviči tud kam stopit popit tačo vina an kofeta, zaki je biu zadnje cajte naret moderni bufet z restavracijó an ki bo preca imeu tud prenočišča. Skoda, de cjesti skoraj umrje na vrh Stare gore, zaki njese postrojene cjesti, ki pejejo v Idrijsko an Šentlenarško dolino. Če bi ble te dvje cjesti lepuó sistemirane an asfaltane, bi se ljudje vračali po drugi strani damü an takuó bi Stara gora an usä okuolica pardobila na turizmu.

S prvim marcem so spet odprli obmejni blok druge kategorije u Klinacu. Skuoz ta blok morejo iti usi tisti, ki imajo propustnico an tisti, ki imajo dvolastniško dovoljenje za iti obđjelavat svjet na ta an na onkraj kunfina. Blok bo odprt do konca novembra.

Osojane

Kot vsako leto so se tudi letos sestali «peskarji», člani lokalne ribolovske zveze. Sestanek se je vršil v naši vasi. Predsednik Anton Valente je med drugim poročal o ribogojstvu in o ribolovski disciplini, ki se je zadnje leto dobro obnesla. Nato so izvolili nov odbor zveze. Za predsednika so konfirmirali Antona Valenteja, sekretar pa bo Aldo Madotto. Nazadnje so podelili Renatu Madotto parvi premijo, ker je ulovil v naših vodah lansko leto največjo ribo.

ga je zadeu automobil, ki ga je sofiru direktor didatiko iz Spjeta Domeniko De Leo. Par nesreči je Natalin dobiu hude poškodbe na glavi an zatuó so si zanj na čedadskem špitalu pridržali porgnozo.

Stolbica

Umrli je naš vaščan 66 letni Dominik Brida. Ranki je bil dolga leta «fabriciere» cerkve Sv. Karla in svoj čas tudi komunski odbornik in sindik in zaradi tega zlo poznan in spoštovan ne samo v svoji rojstni vasi, ampak po vsej dolini. Zlo se je interesiral tudi za storijo in posebnosti rezjanske doline in zato so ga večkrat obiskovali domači in foresti zgodovinarji ter zbiralci narodnega blaga. Marsikaj jim je znal povedati, da so zapisali potem v zgodovinske bukve.

Posebno navezan in ponosen pa je bil na svoj rezjanski jezik in na našo dolino, katere tradicije je branil, kjer je le mogel. Ko je bil leta 1951 sindik, ga ni bilo špot povedati, da je Rezjan in da imajo Rezjani poseben jezik, katerega je treba spoštovati kot vse druge jezike.

Sorodnikom nepozabnega rankega izrekamo naše iskreno sožalje.

NA KRATKO POVEDANO

Ahten. Peter Sirk je takuó nesrečno padu par djelu, de si je zlomü več reber. U čedadskem špitalu so ga obdaržali za nedolžen cajt.

Osojani v Reziji. Zlo hudo se je ponesreču 24 ljetni brusač Anton Siega, kar se s svojim motorinom peju po Nadiški dolini. Njekšni avtomobilist ga je pođeru na tla an je zavoj tega ušafu šok in več ran po glavi. Je biu rikoveran u čedadskem špitalu.

Fojda. Te dni so dali u apalt djela za regulirat korse od vode Chiaró an Grivó. Djela je preužela neka impreza iz Vidma, in bi jih muorla koncat še ljetos.

Grmek. Konstatano je bluó, de ima grmiški komun usegä skupaj 720 rezidentnih ljudi an ne 1200, kot so jih naštel par zadnjem censimentu. Tud tle, kot u drugih komunih, čejo pokazat, de so rezidentni tud tisti, ki so po svjete an ki se ne bojo več varnil, za dobit od stata «rimborso I.G.E.».

Brdo v Terski dolini. Na pobudo domačega ospuoda pre T. Zannierja so formalni folklorno grupo z domačimi kostumi, ki bo nastopala par varjih kulturnih manifestacijah ta domah anu oku po naši regioni. Pre Zannier, ke u je zlo navezan na suoj Fariou u je še prezident od «Scuele Libare Furlane» anu direktor od furlanske priljubljene revije «Scune Furlane».

Iz Rezjanske doline

Zadnja komunska seja je bila zlo razgibana, polna boró in diskusij. Slo je za sprejeti ali ne ostavke tjem komunskih konsilirjev in sicer Di Lenardo Antona in Siega Jožefa izvoljena na listi demokracije kristjane, oba iz Osojan in Riharda Clemente iz Njive izvoljen na listi «treh smrek». Prva dva sta dala ostavke iz protesta, ker je komunski ožji odbor (Giunta comunale) preveč odbavčil vas Osojane, vas katero v komun predtavljata, tretji pa je moral odstopiti, ker je to zahteval komunski konsil zaradi falimenta, ki ga je pred časom Clemente utrpel. Za sprejem ostavk so vsi prisotni soglašali; novih konsilirjev niso nadomestili, čeravno bi to bilo prav, ker bi tako Osojane še nadalje imele svoje sorazmerno zastopstvo v komun. Tega pa niso storili, ker bi na njihova mesta prišla dva komunska konsilirja izvoljena na listi opozicije.

Kot je znano so letos začeli plačevati električni monopoli našemu komunu prve akontacije za električne «canone», to je davek, ki ga morajo plačati za električno ener-

gijo, katero jo dajejo naše vode in ki jo rabijo izven našega območja. Tako je letos naš komun dobil 6.000.000 lir. Seveda je bila diskusija velika zaradi denarja, ker so morali skleniti kako naj se ta sedaj uporabi. Vse vasi so potrebne tega ali onega javnega dela, a prevladalo je mnenje, da naj se ti milijoni uporabijo za popravilo ceste, ki vodi od razpotja Tigo do Sv. Jurija, in tako so se še enkrat najbolj zakotne in najbolj revne gorske vasi obrisale pod nosom za nujna javna dela, ki jih potrebujejo. Seveda so te uboge vasi, čeprav tvorijo večino prebivalstva, v komunskem konsiliju zelo slabo zastopane, posebno sedaj ko so dali kar trije konsilirji ostavke. Večino v komunskem konsiliju tvorijo tako vasi Ravenca, kjer je sedež komun, in Sv. Jurij, katerih zastopniki so, kot smo večkrat pisali, samo trgovci in gostilničarji, ali njim podrejeni elementi. Ti seveda vedrijo in oblačijo v komun, puščajo v nemar probleme drugih vasi, posebno tistih bolj oddaljenih in ki nimajo v komun svojo zastopstva.

Srednjeveške cerkvice v FURLANSKI SLOVENIJI

RAZLIKA Z DRUGIMI CERKVAMI V FURLANIJ — SLOVENSKI UMETNIKI IN GRADBE-

NIKI ANDREJ IZ ŠKOFJE LOKE, JANEZ LJUBLJANSKI IN DRUGI

Zadnjič smo pisali kako je prof. Marchetti objektivno prikazal zabljudene srednjeveške cerkve v naši deželi, danes pa nadaljujemo z opis i teh cerkva. Cerkev ni bilo moč fotografirati, ker so v bližini zmeraj kakšne zgradbe ali pa rastejo drevesa in grmovje. Zato je prof. Marchetti napravil čudovito lepe risbe, ki zvesto podajajo zunanjo arhitektonsko stran teh starodavnih srednjeveških cerkva zidanih od slovenskih graditeljev. Evo jih naštetje po vrsti:

1. IBANA (Albana), cerkev sv. Jakoba, zgrajena okoli leta 1500. Danes je zapuščena.

2. IBANA (Albana), cerkev sv. Duha na pokopališču. Zgrajena je bila pred letom 1450, pozneje je bila večkrat obnovljena. Zanimive so freske iz tedanje dobe.

3. SV. IVAN V ČELE' (S. Giovanni d'Antro), cerkev sta zgradila Andrej in Jakob iz Škofje Loke leta 1477. Cerkev je v jami.

4. BJACA (Biacis), cerkev sv. Jakoba (podružnica Landarja), sedzdana pred 15 stoletjem in pozneje obnovljena. Notranjost je bila ometana in pobeljena pred nedavnim.

5. BRDCA (Brizza), planinska cerkva sv. Lucije iz 15. stoletja.

6. PODKLAP (Canal di Grivò), cerkva sv. Magdalene na Gradiškuti iz 13. stoletja, obnovljena v 16. stoletju. Zelo zanimiva je lesena kipca Janeza Evangelista in Marije z Jezuškom, ki sta še danes dobro ohranjena.

LANDARSKA JAMA: Napis v gotskih minuskulih (fraktura) "MAISTER ANDRE VON LACK 1477", ki pravi, da je leta 1477 sezidal to cerkvico mojster Andrej iz Škofje Loke na Gorenjskem.

7. PODKLAP (Canal di Grivò), podružnica sv. Helene v Kostapiana. Zapuščena. Zgrajena je bila v 15. stoletju. Na glavnem oltarju triptih iz 17. stoletja, delo slovenskega umetnika.

8. KANALAC (Canalaz), planinska cerkva sv. Martina iz 13. stoletja. Sedaj je skoraj zapuščena.

Na tem kraju so se spopadli naši ljudje z Avstrijci leta 1848, ko so zasedli Videm.

9. ČENTA PRAPONSKA (Centra), cerkev sv. Petra in Pavla iz poznega 14. stoletja. Zelo zanimiv je leseni oltar iz 17. stoletja.

10. TJEJA (Chiazacco), cerkev posvečena sv. Petru in Pavlu, podružnica Čela (Cialla), iz srede 14. stoletja. Janez ljubljanski je poslikal kor.

11. ČELA (Cialla), cerkev sv. Mohorja in Fortunata zgrajena v 14. stoletju. Sedaj je župnijska cerkev.

12. SEVCE (Cladreciz), cerkev sv. Nikolaja, zgrajena v 15. stoletju, pozneje večkrat obnovljena in prizidan zvonik s stolpom.

13. KLENJE (Clenia), cerkev sv. Antona puščavnika iz druge polovice 14. stoletja. Podružnica sv. Petra ob Nadiži. Oltar iz 17. stoletja. Urezen je v les in pozlačen.

14. KOSTA PRI TAVORJANI (Costa di Torreano), planinska cerkev sv. Mohorja in Fortunata, zgrajena v prvi polovici 15. stoletja.

15. HOSTNE (Costne), cerkev sv. Matija, podružnica Les pri Hlođu, iz konca 14. ali začetka 15. stoletja.

16. KRAVAR (Cravero), planinska cerkva sv. Andreja iz začetka 15. stoletja. Oltar je bogato izrezljan, takšen kot so takomniovani slovenski "zlati oltarji". Napravil ga je Lukas Scharf v letu 1695.

17. KRAVAR (Cravero), cerkev sv. Lucije iz konca 14. stoletja. Prezbiterij je poslikal Jernej Skofjeloški leta 1536. Zlati oltar je iz 17. stoletja, bogato izrezljan z ornamentainimi motivi.

18. FARDEV (Fragielis), cerkev sv. Lucije, podružnica Prapotna, iz poznega 14. stoletja.

19. JAGNED (Jajnich), planinska cerkev sv. Miklavža, podružnica sv. Lenarta, iz 1515 leta.

20. LAZE (Lasiz), planinska cerkva sv. Donata. Točnega datuma gradnje ni mogoče ugotoviti, a vsekakor je bila zgrajena pred 16. stoletjem. Ima slovenski "zlati oltar". Danes je zapuščena.

21. MAZEROLE (Masarolis), cerkev sv. Miklavža na pokopališču. Zgrajena je bila najbrže koncem 14. stoletja. Kip sv. Miklavža je izdelal slovenski kipar.

22. MERSIN (Mersino). Planinska cerkva sv. Lovrenca iz 14. stoletja.

(Nadaljuje)

LANDARSKA JAMA: Cerkev sv. Ivana v Celé. Na tem kraju, kot pravi ljudsko izročilo, se je branila slovenska kraljica Vida pred Atilovimi Huni. Furlanski zgodovinarji imenujejo to jamo "trdnjava Slovencev" (la fortezza degli Slavi) in mislijo, da je bil v njej

zaprt čedadski vojvoda (Duca) Pemmo, ko so ga bili pregnali z langobarskega trona.

Do vhoda cerkve vodi 115 strmih kamenitih stopnic. Blizu na pol poti je v kamen urezana letnica 1007, kar da misliti, da so jih takrat zgradili.

MATEUŽ ČE ZDRJET ZOB BREZ KLJEŠČ

(PRAVCA V NADISKEM DIALEKTU)

Mateuž je živu u tistem cajtu, kar u špjetarski dolini ni bluð še čut od mjedihou za zobe an ljudje so si pomagali kakor so mogli. Njekšnega dne je Mateuža, brdkega an djelounega moža, začeu zlo boljeti zob. Njega žena Vanca je gledala na use viže olajšat mu strašne bolečine. Parnesla je žganje, parporočala tobak an druga domača zdravila. Nič ni pomagalo. Uboji Mateuž se je zvijau od trpljenja, skaku je po hiši ku de bi biu pijan, uzdihoval je ku de bi nesu narbuj težko brjeme izpod Matajurja. Žena, obupana na svoje zdravlilo, ga je zaganjala u njekšno kovačijo u dolino usjem znana ne samo po djelih iz željeza, ampak tud' po dobrih klješčah u vederjanju zob. Spomin na klješče je dražu Mateuža, rajš bi biu se pustu glavo odrjezat, kot s klješčami zob vedrjeti.

Med tistim guaranjem je stopu u hišo njeki špjetarski kopač, mož usega vjedanja, zatuð ni zamudu cajta naspomine ljudskih mjedihou, z naglico je ušafu pomočnika. Mateužu je svetoval naj gre u Črni vrh, tam bo ušafu šuoštarja, ki zna vederjati zobe brez klješč. Svetovanje je dopadlo Mateužu. Ne pih

ne pah ni jaju, obljeku je jopo, obužek an marš u Črni vrh.

Pot je bla duga an grda, pa tuð ga ni nič brigalo, kuaž brez vjedet je paršu do Štupce an po kozji poti do Črnega vrha. Znajdu se je u hiši dobrega šuoštarja. Hiša je bla usà okajena, a notar so stal ljudje zatega sarcà. Gospodinja ga je lepuò sparjela an prosila, naj bi z njimi južnu. Mateuž ji je muoru povjedati, de ne more an se braniti bred dobrotljivim sarcam ženè.

U tistem guaranju šuoštar stuop-

Sport, kot vjemò an tuò ne samo od donas, rapreženta adnò tih narbuj aktivnih clovjeških panog. Zaki je naš list malega formata an ven veljeze le duakrat na mjesac, ne moremo seguit' tej dejavnosti (attività), ki je raznolična, a od cajta do cajta bomo usednò informiral' naše bravce, ta doma an po svjete, o djelovanju športnikov an športnih ekip (squadre) naše dazele an u parvi vrsti o nogometu (calcio), ki je narbuj popularen tud' par nas.

ne iz delaunce an povab Mateuža notar. Ni mu korlo praviti zaki ga je paršu možak gledat. Mu kuaže sedniti na stù, mu pogleda u usta an začne runati močno an dougo drjeto. Mateuž nestrpno čaka kakuò mu bo šuoštar vederju hudi zob, drugi pa pride navezan na je šuoštar luožu na djelo. Mateuž darži odparte usta an en konac močne drjete mu veže tardo hudi zob, druga pa pride navezan na njek željezni rink, nasajen u tla. Potle šuoštar zapovje Mateužu naj stisne oču an meži an u tistem cajtu on uzame u roke ostro šilo, se parpregne dol nizko an naglo ubode u sednjak potarpežljivega bounika. Ta skoč z naglo silo an zob je izdert. Mateuž uprašà šuoštarja: "Zaki si me zbudu u sednjak?" an šuoštar mu odgovori: "Tvoj zob je imeu dougo koreaino!".

PORAVNAJTE NAROČNINO

Naš časopis, skromno tiskano glasilo, ki se trudi braniti pravice slovenskega ljudstva v Furlaniji, ne more računati na druga sredstva kot na tista, ki jih prispevajo čitatelji in prijatelji.

Zatorej računamo nanje in na njihovo solidarnost.

Poravnajte naročnino! Pridobite novih naročnikov! Širite list med vsemi vašimi prijtelji doma in po svetu.

Cene naročnine na "MATAJUR" za tekoče leto 1962 so sledeče:

Celoletna Lir 500
Polletna Lir 300
Podporniki Lir 1.000

Vsoto nakazite na našo upravo v Viñmu, via Vittorio Veneto, 32 - telefon 33.46 ali pa na naš poštni tekoči račun št. 24/7418, naslovljen "MATAJUR" - Udine.

KAR KRAVA CABA

Vič ku kajšen žvínorejc prodà kravo, zaki je ne more odvadit cabanja an je zavoj tega nagobarna. Če ni vime oteklo ali če njeso sesi udarjeni, je cabanje le grda razvada. Tajšni kravi naj se da ob mouži u smrček (u nuos) ščipauka an ščipne, kar bo tuò korlo, po končani mouži naj se ji pa uzame proč. Ščipauka naj bo 'dnaka tisti, ki je navadno na drogih ali mušah, ki se nucajo za tuò, de se lahko peje juncà iz hljeva. Boste videl, de krava se bo preca odvadla.

FARBA AN DUH JAJC

Le malo jih je, de vjedò, de sta farba an duh kokošjih jajc odvisna (dipendejo) od fuotra, ki ga jedò kokoši. Takuò na primer kokoš, ki se hrani s travo, djeteljo an podobno, nosi jajca z rdečkasto armenim rumenjakom. Če hrana ima u sebi oljnate sostance ali

ostanke mesa, je rumenjak temno armen, če pa se kokoš hrani z ribjo moko, ali pa s vederbano gnilo hrano, bojo jajca slabega savorja, medtjem ko bojo zlo dobrà, če kokoši bojo jedle mješanico žita otrobov an nekaj zmlejetega mesa.

Ključaunice u kletèh rade zarjevejejo. Položit bo korlo u petrolijo an potle jih lepuò namazat z oljem. Bojo djelovale kot nove ku boste tuò nardil.

Obljeke pune pulvira se buj lahko očistijo z umido gobo ku s spacolò. Tud pasje an mačkove dlake najlažje proč spravite z obljeke z vlažno (umido) gobo.

Zežè nimar le malo cajta kuhamo. Parvič zavoj tistega, de ohranimo aroma, drugič pa, de se ognemò neusečnemu vonju ali duhu

po zežju, ki zasmradi usò hišo.

Par brisačah je pametno, de se na obeh koncih paršije obješala. Brisače bojo buj dougo cajta durale an se 'dnakomjerno ponucale ali obrabljale.

Hišne vogale an vrata, ki jih radi "obiskujejo" psi, poškopimo z lizolovo ali karbolno raztopino. Boste vidle, de psi ne bojo več paršli, zaki oster von, jih preženè.

MOKRI ZIDOV

Če so zidovi mokri, raztopite u dveh litrih vodè 600 gramu savona (žajfe). Kar voda zaurè, uzomite spacolò an s toplò raztopino premažite zidove. Kar se bojo zidovi dobrò posušili, jih premažite še ankrat z drugo plastjo s toplò raztopino galuna (allume). U osmih litrih vode raztopite 400 gramu galuna. S tjem mažite zidove 6 do 7 dni adàn za drugim. Boste videli, de zidovi bojo postali nepremočljivi.

Mladinska škvaldra (squadra ragazzi) iz Nem

Cedadski škvaldra "Civialese", ki ima za sabo dougo tradicijo, je ognjevita an pouna dobrè volje škvaldra, ki vodi zadost dobar kamponat: milità u regionalnem diletantskem kamponatu parve kategorije (kolo A), ki ga vodi "Cassarsa" an ki sobit za njo pridejo Romans an Spilimbergo. U lanskem kamponatu je "Civialese" igrala dosti buojš an če je razočarala (nardila kajšno "delusione") svoje simpatizerje an sostenitorje, je znala ušafat tud' maniero, de jih

kvalificirana na klasifiki.

U diletantskem kamponatu druge kategorije (3. kolo) se toučejo škvaldre "Nadiška dolina" (Val Natissone) iz Sv. Petra Slovenov an "Krnatska dolina" (Val Cornappo) iz Nem; obedvje škvaldre se toučeta z usò dobrò voljo, de bi paršli na buojši puost u klasifiki. Za telikrat je buojš plasirana u klasifiki škvaldra iz Nem.

U kamponatu mladih je zlo aktivna škvaldra od "Centro Sportivo" iz Rubinjaka par Ceadu an njen puost u klasifiki je zlo dobar,

VARATO il nuovo Governo

Il nuovo Governo è stato varato ed anche il relativo programma. Lo compongono, naturalmente, in primo luogo, elementi del partito di maggioranza che ha dato anche il presidente: l'on. Fanfani, del PSDI e del PRI. Dall'esterno, esso Governo godrà dell'appoggio condizionato del PSI.

I concetti che hanno portato a questa conclusione sono stati suggeriti dal desiderio di realizzare una «svolta a sinistra», di condurre cioè, più che tutto, una politica economica e sociale a favore delle classi lavoratrici per giungere, si vuole, anche a certe «nazionalizzazioni» — ritenute storicamente opportune, efficaci e necessarie, nell'evolversi rapido degli avvenimenti, sia dai socialdemocratici che dai repubblicani oltreché, beninteso, dai socialisti — nonché a talune reali, e non di comodo, riforme di struttura nei settori base — industria, agricoltura, scuola, regioni — della vita nazionale.

Al nuovo Governo abbiamo anche noi qualcosa da chiedere, o meglio da richiedere perché è da lungo tempo che lo facciamo. Abbiamo da chiedergli se intende includere nel suo programma di lavoro anche la questione della nostra minoranza finora, purtroppo, anzichenò, trascurata più del necessario e al punto da ritenersi esclusa dalla vita degli altri cittadini sottoposti alle stesse leggi dello Stato italiano.

Ricorda l'on. Fanfani di aver pronunciato nel luglio del 1960, in Parlamento, queste parole: «...Da tutto ciò nasce la piena consapevolezza dei doveri che derivano ad un Governo dell'esistenza entro i confini dello Stato di gruppi diversi da quello nazionale in ordine alla salvaguardia delle caratteristiche etniche e del libero sviluppo economico e sociale delle minoranze. Dar prova con atti concreti di questa consapevolezza vuol dire rafforzare lo Stato, garantendo la adesione leale ed il contributo costruttivo di tutti i cittadini, anche di quelli delle minoranze linguistiche, o non è molto dalla stessa voce del Capo dello Stato invitate a recare un valido contributo della loro collaborazione al bene comune».

E ricorda lo stesso on. Fanfani di non aver tenuto fede a queste parole in merito alle nostre popolazioni?

Cosa dovremmo dire se anche stavolta succederà lo stesso, se cioè il Governo se ne stropiccerà dei nostri problemi economici, culturali, etnici e linguistici?

E qui è proprio il caso di ricordare all'on. Fanfani e al suo Governo che noi prima di tutto esistiamo — anche se parecchi di proposito ci ignorano e altri fanno di tutto per eliminarci —, parliamo il nostro dialetto slavo e viviamo nella nostra terra e nel nostro caratteristico e tradizionale ambiente.

E' una realtà che nessuno può ignorare.

Nell'interesse non solo delle nostre popolazioni, ma dello stesso Stato italiano, occorre quindi che il Governo salvaguardi in tutto e per tutto i nostri sacrosanti ed indistruttibili diritti, e far sì che nessuno li calpesti e tanto meno certi maneggiamenti del capoluogo friulano.

Gli sloveni del Friuli — è bene lo sappiano tutti — parlano un loro dialetto che non è friulano e nemmeno italiano; essi costituiscono una minoranza etnica e linguistica che chiede soltanto le vengano riconosciuti, come lo vuole la Costituzione italiana, i medesimi diritti riservati alle popolazioni di parlata slava (Gorizia e Trieste), francese (Valle d'Aosta), tedesca (Trentino-Alto Adige) e ladina (Val Gardena).

E questa nostra minoranza reclama anche il diritto ad un lavoro decoroso e continuativo che la tolga dalla fame e dalla miseria in cui versa e ponga fine alla vergognosa piaga dell'emigrazione; emi-

Per la COMUNITA' DELLA SLAVIA

Opportuna appella del Comitato Promotore per la creazione di un Comitato di Coordinamento che dovrà tutelare gli interessi della popolazione e approntare un "Piano di rinascita economica", da presentare al Governo il più presto possibile.

Nel numero precedente abbiamo pubblicato in sloveno un appello del «Comitato Promotore» composto da Consiglieri democratici in merito alla costituzione di un «Comitato di Coordinamento» il cui obiettivo è di tutelare gli interessi presenti e futuri della Zona Montana e Pedemontana del Friuli Orientale (Val Resia fino a Prepotto nella Valle del Judrio).

Ora, come promesso, pubblichiamo tale appello nel testo italiano, e lo facciamo anche per desiderio del Comitato Promotore il quale è d'avviso che il più delle volte le autorità, oltretutto per negligenza o indifferenza, trascurano la nostra zona in quanto non sufficientemente edotte da chi di dovere sulla reale situazione locale che è di estremo disagio.

E' ora di correre ai ripari! E' ora di pensare seriamente alle cose di casa nostra! Ed è appunto per questo che riteniamo opportuno, doveroso e urgente lanciare un appello a tutti coloro che come noi siedono nei Consigli comunali per meglio affrontare e risolvere la penosa situazione che assilla e mantiene in ansia le nostre popolazioni.

Interessarsi dei problemi della nostra terra, secondo la nostra coscienza, riteniamo costituisca un preciso dovere che deriva dal fatto di essere noi, parimenti agli altri amministratori, i diretti rappresentanti, e quindi anche i diretti responsabili, della vita presente e avvenire delle nostre popolazioni.

Per primo, noi suggeriamo di costituire immediatamente un «Comitato di Coordinamento» sul tipo delle «Comunità» in funzione in altre zone di montagna. Questo comitato dovrebbe essere composto

voti dietro grosse promesse che non vengono mai mantenute. Non una sola industria, e anche quel poco che vi era — Fabbrica Cementi di S. Leo e relativa cava, S.I.L.F.E.A. di Cividale (estratti tannici) — è stato eliminato senza riguardo alcuno alle gravi conseguenze che ne sarebbero derivate ai lavoratori ed alla stessa economia della zona.

Nessuno da noi può aspirare o trovare un posto di lavoro dignitoso, con carattere di stabilità, che garantisca almeno un minimo di vita. Per questo si emigra in massa all'estero e così le nostre valli e i nostri paesi vanno paurosamente spopolandosi, immiserendosi ed intristendosi. Già, nel solo secondo dopoguerra, la popolazione, nella maggior parte delle località, risulta più che dimezzata.

In quanto alle risorse idriche, vengono sfruttate dai monopoli elettrici (Centrali di Resia, Val Tor-

zioni — mentre a Roma neanche più si ricordano. E appunto per questo il più delle volte lo stesso Governo — che per natura ci ignora, e forse non gliene importa, al pari dei citati parlamentari, che dalle nostre parti si progredisca o meno, e ne sarebbe estremo bisogno, sulla via del progresso economico e sociale — rimane all'oscuro delle vicende locali.

Per ultimo, segnaliamo la necessità della creazione, del resto sancita dalla Costituzione Repubblicana (art. 116) della regione Friuli-Venezia Giulia a statuto speciale che sola può dare l'avvio a una concreta rinascita economica e in particolare delle zone montane e pedemontane. Chi è convinto regionalista, chi ha veramente a cuore le sorti della rinascita e del progresso della nostra terra, chi è sensibile alle esigenze dei nostri abitanti: operai, contadini, montana-

ri, boscaioli, tutti coloro, insomma, che vivono del proprio sudato lavoro, non può non lottare con slancio e decisione per allargare le coscienze regionalista e chiamare tutti a questa battaglia contro tutti gli ostacoli e le resistenze frapposti dalle forze conservatrici ed anticonstituzionali per impedire il crearsi della Regione. Diremo per incidenza che le nostre valli, in tempi andati, furono spesso autonome godendo dei relativi benefici.

Vogliamo ritenere che il «Comitato di Coordinamento» da noi proposto, e che vuole costituire uno squillo di allarme e un mezzo di raccolta di tutti coloro che amano e intendono far progredire la loro terra e le loro tradizioni nonché far valere i propri diritti, diventi presto un fatto compiuto per il bene e la fortuna di ciascuno e di tutti.

NADALJUJE IZ PRVE STRANI

ŽIVI AKTUALNI PROBLEMI

Prealpi Giulie), che se tu ne sme prav zaradi vojaških prepovedi, izvajati bonifikacijskih del, kot jih predvideva zakon o pomoči hribovskim krajem?

Treba je tudi upoštevati, da se v krajih, ki so podvrženi vojaškim uslužnostim ne more izboljšati na noben način slabih prometnih zvez. Prosnid na primer je še danes izoliran od sveta prav zaradi nemožnosti gradnje tiste kratke v preteklosti že začete ceste, ki bi morala vezati vas z ostalimi zaselki komuna skozi Zgornjo Nadško dolino.

In to še ni vse.

V naših dolinah bi se lahko razvil — in pogoj za to so dani — turizem, tak kakršen se že uveljavlja v drugih hribovskih krajih, kot na primer v Kanalski dolini in drugih dolinah alpskega obroča, ki so bile prej zapuščene in zaneemarjene. Res je, da se ne more turizem razviti, če manjkajo gostišča in hoteli, a ti se lahko v kratkem času zgradijo, če so dana za to na razpolago finančna sredstva. Predvsem je pa potrebna dobra volja, to se pravi želja s strani kompetentnih organov napraviti tudi pri nas, ki pogojev za to ne manjka, saj nudi naša dežela lepoto vseh vrst, tudi za najbolj zahtevne turiste.

Komu ne prijajo lepote našega Matajurja, od koder se nudi krasen razgled po vsej furlanski ravnini tja do morja? Ze ta bi lahko postal privlačna točka poleti in pozimi, saj so tu izborni in prostorni smučarski tereni.

Potem so v Terski dolini Završke jame, ki so po velikosti štete

med največje v Italiji in po lepoti med najlepše v Evropi: zakaj se tu ne bi dalo nekaj ukreniti?

In na Rezjansko dolino tudi ne smemo pozabiti: očarljiva okolica, bogata zelenja in dišečih travnikov z nešteti ekskurzijskimi točkami, bogata voda in privlačna tudi za ljubitelja športnega ribolova. In končno koliko bi lahko nudil Kanin, kamor, posebno zadnja leta, prav radi zahajajo tudi Furlani, ki se podajajo tja gori iz vzhodne strani, to se pravi iz Bovškega, kjer lahko tudi nemoteno fotografirajo kraje, ki so jih vzbujili in ki jih najbolj zanimajo.

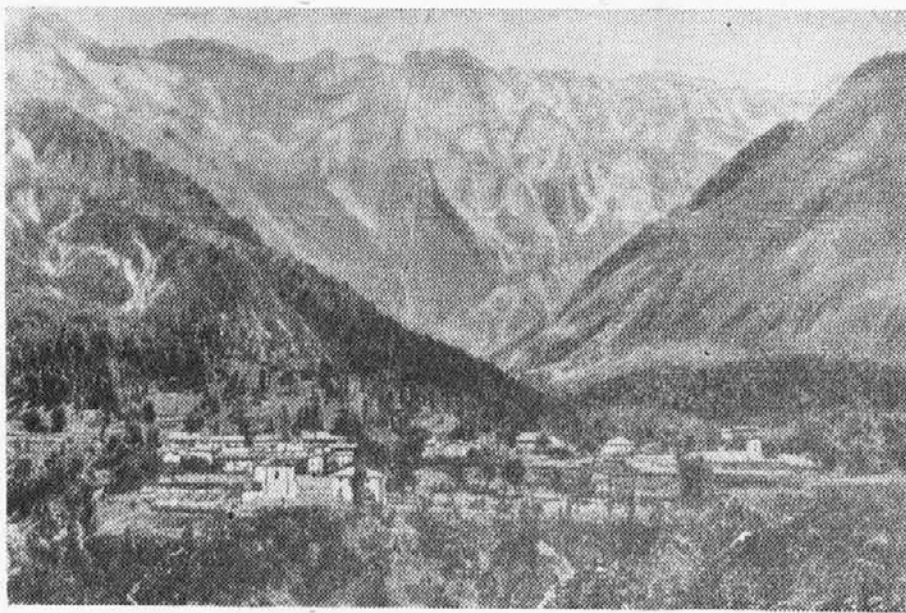
Naj se torej spremenijo omenjeni kraji v veliko privlačnih turističnih centrov, in prvi korak proti ekonomskemu izboljšanju bo brez dvoma storjen.

V. T.

ZA USTANOVITEV DEŽELE

niških in ekonomskih organizacij, ki se borijo za ustanovitev dežele Furlanija-Juljska Krajina s posebnim statutom. Predlagali so, da bi v «furlansko konstituentno» bili vključeni tudi zastopniki slovenske jezikovne manjšine videmske pokrajine. Ta organizem bo moral proučiti posebni statut dežele ki bi moral biti kasneje predložen v odobritev parlamentu. To je prvi korak, da so povabljeni v takšno vrsto organizma tudi Slovenci na videmskem.

Odgovorni urednik: VOJMR TEDOLDI
Dovoljenje videmskega sodišča št. 47
Tisk: S. Marco — Krmin - Videm

Pogled na Osojane v Rezjanski dolini.

da amministratori comunali i quali, unitariamente e al di sopra e al di là di quelle che possono essere le differenze ideologiche, dovrebbero elaborare un «Piano di rinascita economica» da presentare il più rapidamente possibile al nuovo Governo il quale, se manterrà fede agli impegni assunti e programmati, non dovrebbe mancare di accettarlo e renderlo esecutivo.

Pacifico e naturale che alle nostre popolazioni stiano molto a cuore anche i diritti riservati alle minoranze linguistiche, passiamo ad esporre rapidamente il quadro generale della grave situazione della nostra zona che è ultradepressa.

La Zona Montana e Pedemontana del Friuli Orientale è la più trascurata, addirittura abbandonata: serve unicamente per mungere

grazione che, continuando sul ritmo attuale, nel volgere di pochi anni porterebbe ineluttabilmente alla totale scomparsa della operosa e tenace popolazione della Slavia Friulana.

Noi, in fondo, dalla nuova coalizione governativa ci attendiamo veramente qualcosa di concreto; e più ancora ci attendiamo la ormai assicurata creazione della Regione Friuli-Venezia Giulia a statuto speciale che, come sempre siamo andati dicendo, è il solo organismo che può dare l'avvio alla generale rinascita economica e ulteriormente svilupparla fino a renderla rassicurante e fonte di reale benessere per tutti.

re e Val Cornappo) senza alcuna contropartita. I canoni elettrici non sono ancora stati pagati e le industrie non hanno assunto neppure uno solo dei nostri operai.

E che dire delle condizioni culturali? Impressionanti per non dire disastrose. Circa un terzo degli abitanti manca di un titolo minimo di studio, e vi è chi sa appena leggere o scrivere stentatamente; e si tratta della maggioranza. Questo nell'era atomica, nell'era del risveglio impetuoso dei popoli africani. Ed è forse per questo che la massa dei nostri operai è senza qualificazione di mestiere. Se si fa eccezione dell'unica modesta scuola professionale di Stato di San Pietro al Natisone, dove possono erudirsi i nostri giovani? Per questo appunto noi proponiamo l'istituzione in tutti i Comuni montani e pedemontani di scuole tali da soddisfare le esigenze culturali e professionali della nostra gioventù. E' umiliante constatare che in tutta la Slavia Friulana difettano non solo i liberi professionisti ma anche i diplomati tecnici e agricoli di cui se ne sente tanto il bisogno.

Non possiamo non sottolineare come, malgrado il reddito infinitesimale delle nostre aride terre, le tasse che da noi si devono pagare siano opprimenti e talvolta superiori a quelle pagate in pianura e in zone fertili, industriali e turistiche; come non possiamo non muovere un appunto a certi parlamentari che qui da noi promettono il massimo interessamento e la più larga assistenza — questo naturalmente in tempo di ele-

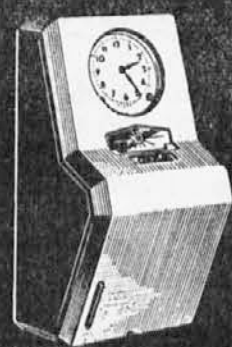
FIAT

Commissionaria

Bolgeri & Clocchiatti

Via Treppo, 22 - UDINE - Telef. 3876

Novi in rabljeni automobili za izvoz

vaš čas pridobi VSO svojo vrednost!

solarudine

UDINE
Via Chiusaforte 4
3101 3102 3103